

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยครั้งและเป็นสาเหตุการตายที่สำคัญ อุบัติเหตุไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับเคราะห์กรรม ดวงชะตา ผีสิง เทวดา หรือเกิดขึ้นอย่างไม่มีเหตุผล แต่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาก่อนทั้งสิ้น ได้แก่ สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม คน ความบกพร่องทางกายของบุคคล พฤติกรรมหรือการกระทำที่ไม่ปลอดภัย ฯลฯ และสาเหตุอื่นๆ สามารถป้องกันและควบคุมได้ ผลเสียของอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งทำให้เกิดการบาดเจ็บ พิการ เสียเวลา เสียทรัพย์สิน เสียขวัญ และกำลังใจ เสียอนาคต พิการไปตลอดชีวิต หรือตาย ผู้พิการเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุเนื่องจากความบกพร่องทางการรับรู้ของประสาทสัมผัสส่วนต่าง ๆ โดยทั่วไปมีความยุ่งยากในการดำรงชีวิตประจำวันเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว การป้องกันอุบัติเหตุในกลุ่มผู้พิการจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเลย เพราะเมื่อเกิดอุบัติเหตุกับผู้พิการแล้ว ผลกระทบที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลให้เกิดความลำบากกับคนกลุ่มนี้มากกว่าคนทั่วไป ผู้บกพร่องทางการได้ยินเป็นคนพิการกลุ่มหนึ่งที่ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับอุบัติเหตุและการป้องกันอย่างจริงจัง เพราะผู้บกพร่องทางการได้ยินใช้ภาษามือในการสื่อสาร ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล อย่างไรก็ตามสมควรที่จะมีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพอุบัติเหตุและปลูกฝังสวัสดินิสัยในคนกลุ่มนี้ตั้งแต่เยาว์วัยเช่นเดียวกับคนทั่วไป

จากการศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนผู้บกพร่องทางการได้ยินส่วนใหญ่จะเข้ารับการศึกษามัธยมศึกษาในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ซึ่งมีรูปแบบที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้โดยเฉพาะ (ภาควิชาการศึกษาพิเศษ คณะวิทยาศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2536) กรมสามัญศึกษาดำเนินงานจัดโรงเรียนเฉพาะสำหรับผู้บกพร่องทางการได้ยินขึ้น 9 แห่ง คือ โรงเรียนเศรษฐเสถียร โรงเรียนโสตศึกษาทุ่งมหาเมฆ กรุงเทพมหานคร โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดตาก โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดชลบุรี โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนนทบุรี โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดชุมพร และโรงเรียนโสตศึกษาอนุสารสุนทร จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนประเภทประจำ (วาริ ถิระจิตร, 2541, หน้า 12-13) เด็กนักเรียนประจำจะต้องเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนทั้งวัน และเด็กนักเรียนประเภทไปกลับ จะใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนอย่างน้อยวันละ 6-7 ชั่วโมงเป็นเวลาหลายปี โรงเรียนจึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญในด้านเป็นตัวอย่างแก่เด็กผู้บกพร่องทางการได้ยิน และมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อ

การปลูกฝังสวัสดิตินิสัยให้กับนักเรียน เนื่องจากมีความเข้าใจในวัฒนธรรมการเรียนรู้ของนักเรียน กลุ่มนี้ วัฒนธรรมดังกล่าวคือ การสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ 2 อย่าง 1) การสะกดด้วยนิ้วมือตามตัวอักษรเรียงตามลำดับ และ 2) ภาษาสัญลักษณ์ ซึ่งแสดงด้วยการเคลื่อนไหวและแสดงท่าทาง (Sign Language) (สุปราณี สนิธิรัตน์, ม.ป.ป., หน้า 386) การส่งเสริมให้เด็กผู้บกพร่องทางการได้ยิน ใช้ศักยภาพที่มีอยู่เรียนรู้เกี่ยวกับอุบัติเหตุและฝึกทักษะการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียน จะประทับอยู่ในความทรงจำของเด็กไปตลอด นับได้ว่าโรงเรียนเป็นแหล่งที่มีอิทธิพลต่อจิตใจความสนใจ ทักษะคติ และอุดมคติในชีวิตการเรียนรู้ต่อไปจนถึงชีวิตในการทำงานของเด็กทุกคนที่สำคัญที่สุด คือ โรงเรียนและสิ่งแวดล้อมที่ถูกสัญลักษณ์จะมีผลต่อสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยต่อชีวิตของเด็กในโรงเรียน (ณรงค์ ณ เชียงใหม่, 2532, หน้า 36) แต่ไม่พบว่ามีการศึกษาอุบัติเหตุ และรูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุที่เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียนผู้บกพร่องทางการได้ยิน

จากประสบการณ์การทำงานของผู้วิจัยในโรงเรียนโสตศึกษาอนุสารสุนทร จังหวัด เชียงใหม่ ฝ่ายงานอนามัยโรงเรียนเป็นเวลา 1 ปี 6 เดือน และศึกษาข้อมูลย้อนหลัง 3 ปี พบว่า อุบัติเหตุมีสถิติของการเข้ารับบริการห้องพยาบาลสูงเป็นอันดับสองของการเข้ารับการรักษาพยาบาล ด้วยอาการเจ็บป่วยทั้งหมด ที่ผ่านมาระหว่างโรงเรียนมีการดำเนินงานป้องกันอุบัติเหตุทั้งด้านการสอน สวัสดิศึกษา การจัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย และการให้การรักษายาบาลเมื่อได้รับบาดเจ็บ มาโดยตลอด แต่ก็ยังพบว่ามีอุบัติเหตุเกิดขึ้นในโรงเรียนอยู่เสมอ เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นในโรงเรียน มีการให้การรักษายาบาลและส่งต่อสถานพยาบาลอย่างเป็นระบบ แต่การบันทึกข้อมูลอุบัติเหตุ ดังกล่าวจะรวบรวมไว้รวมกับการเจ็บป่วยทั่วไป และไม่พบการรายงานอุบัติเหตุในโรงเรียน ปัญหา ดังกล่าวส่วนหนึ่งมาจากข้อจำกัดของอัตราบุคลากรในการดำเนินงานไม่เพียงพอ ครูพยาบาลมีภาระงานมาก และนักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันอุบัติเหตุของโรงเรียน แต่ปัญหา อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อนักเรียนเป็นอย่างมาก สาเหตุหนึ่งของการเกิด อุบัติเหตุมาจากพฤติกรรมที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งสามารถป้องกันและควบคุมได้ จำเป็นที่จะต้องสร้าง จิตสำนึกด้านความปลอดภัย (Safety Mindness) เพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนัก และมี ส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเองและป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนมากขึ้น จากการศึกษาเชิง อุปัติการณ์และศึกษาผลของกิจกรรมและโครงการต่อการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็น รูปแบบของนวัตกรรม เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนในชั้นเรียน นักเรียนเป็นเพียงผู้เข้าร่วม ในกิจกรรมและโครงการเท่านั้น นักเรียนไม่ได้เป็นเจ้าของปัญหา และไม่มีส่วนร่วมในการจัดการ ปัญหาอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียน ทั้งนี้ นักเรียนจะเป็นผู้รู้ปัญหาและบอกความต้องการที่ ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาในโรงเรียนได้มาก การละเลยต่อปัจจัยดังกล่าวจึงนำไปสู่อุปสรรค

ในการยอมรับนวัตกรรมต่าง ๆ กิจกรรมและโครงการที่สร้างมาจากภายนอกจึงไม่ประสบความสำเร็จ และไม่ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาอุบัติภัยในโรงเรียนเท่าที่ควร จากการประชุมสมัชชาโลก (WHO, 1978, p.50 อ้างใน กรรณิการ์ พงษ์สนธิ และคนอื่น ๆ, 2541, หน้า 1) ได้ข้อสรุปเป็นมติว่าสมควรที่จะให้ความสนใจและปรับเปลี่ยนแนวคิดให้ยอมรับว่าสุขภาพเป็นความรับผิดชอบของชุมชน ปัญหาสุขภาพของชุมชนจะต้องถูกระบุโดยชุมชน ทั้งนี้ความสำเร็จของโปรแกรมหรือโครงการสุขภาพจะเกิดขึ้นเมื่อชุมชนยอมรับและรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ (Ownership) การป้องกันอุบัติภัยในโรงเรียน นักเรียนจึงควรมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการในลักษณะที่เป็นความต้องการของนักเรียน นักเรียนยอมรับ รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายในโรงเรียนและหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ)

กระบวนการเอไอซี เป็นเทคนิคที่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ให้อิสระในการระดมความคิดอย่างมีความสุข เป็นกระบวนการที่มีคนเป็นศูนย์กลาง เพื่อแก้ปัญหาและแนวทางในการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ จากการศึกษาของ อรพินท์ สฟโชคชัย และคนอื่น ๆ (2537) ได้ศึกษาโครงการส่งเสริมและการศึกษาศักยภาพสตรีในการมีส่วนร่วมตัดสินใจในงานพัฒนาหมู่บ้านประเทศไทย พบว่ากระบวนการเอไอซี (AIC) เป็นเครื่องมือที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างได้ผลกับกระบวนการพัฒนาชนบทของไทย ช่วยส่งเสริมนโยบายการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านตำบลให้มีความเป็นรูปธรรมและช่วยให้แผนพัฒนาเป็นแผนที่มาจากประชาชนมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านตื่นตัวในการดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ช่วยพัฒนาชาวบ้าน ให้กล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าคัดค้าน และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น ชาวบ้านเป็นผู้ริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการต่าง ๆ ที่ได้เสนอทุกโครงการ และร่วมกันแสวงหางบประมาณจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ มาดำเนินงาน และพบว่ากระบวนการ AIC สามารถนำไปใช้ได้กับหมู่บ้าน ในภาคต่าง ๆ โดยที่ความแตกต่างของพื้นที่วัฒนธรรมประเพณี และศาสนามีได้เป็นอุปสรรคในการใช้กระบวนการนี้ แต่อาจจะต้องปรับรายละเอียดบางประการให้เข้ากับท้องถิ่น ทั้งนี้องค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการเอไอซี คือ ใช้การวาดรูปเป็นสื่อในระหว่างการทำงาน การรับฟังและเสนอความคิดเห็นด้วยการยอมรับและความปรารถนาดีต่อกัน จากการศึกษาพบว่า เด็กผู้บกพร่องทางการได้ยินจะชอบวาด และถือว่าการวาดเป็นการสื่อสาร โดยใช้ตาเป็นประสาทสัมผัสนำเนื่องจากหูไม่ได้ยิน เมื่อเขาเห็นอะไรจะถ่ายทอดออกมาโดยการวาดในลักษณะของการวาดภาพเหมือน (Visually Minded) (ศรียานิยมธรรม, 2543, หน้า 34) การนำศักยภาพของผู้บกพร่องทางการได้ยินดังกล่าวเข้ามาเป็นทุน

ทางสังคม ในการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียน อาจเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยบรรเทาปัญหาขาดแคลนบุคลากรในการดำเนินงานป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนได้

จากการศึกษาปัญหาอุบัติเหตุในโรงเรียน ผลกระทบของอุบัติเหตุต่อผู้ปกครองทางการได้ยิน วัฒนธรรมในการเรียนรู้ของนักเรียนผู้ปกครองทางการได้ยิน และเทคนิควิธีการของกระบวนการเอไอซี ตลอดจนแนวคิดพื้นฐานของการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยใช้กระบวนการเอไอซีเป็นสื่อในการดึงศักยภาพของนักเรียนผู้ปกครองทางการได้ยินเข้ามามีส่วนร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อการแก้ปัญหาอุบัติเหตุในโรงเรียนของตนเองอย่างมีระบบ และศึกษาผลของการใช้กระบวนการเอไอซีต่อการดำเนินการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนของนักเรียนผู้ปกครองทางการได้ยิน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนด้านความปลอดภัย และส่งเสริมศักยภาพในการดูแลสุขภาพของตนเองและเพื่อนนักเรียนในโรงเรียน จนเกิดความเคยชินเป็นส่วลตินิสัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการเอไอซีต่อการดำเนินงานป้องกันอุบัติเหตุของนักเรียนผู้ปกครองทางการได้ยิน โรงเรียนโสตศึกษาอนุสารสุนทร (สอนคนหูหนวก) จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา 45 คน

ขอบเขตเนื้อหา

1. ศึกษาสภาพทั่วไปของโรงเรียน
2. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนผู้ปกครองทางการได้ยิน
3. การมีส่วนร่วมและกระบวนการเอไอซี
4. อุบัติเหตุและการป้องกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการเอไอซี หมายถึง กระบวนการที่มุ่งระดมพลังความรัก ความซาบซึ้ง พลังความคิดและการมีปฏิสัมพันธ์ผสมผสาน และพลังความพยายาม และการควบคุมจัดการ ของบุคคลในชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง

A : Appreciation หมายถึง การสร้างความเข้าใจสภาพปัญหาอุปนิสัยในโรงเรียน ระหว่างนักเรียนผู้ปกครองทางการได้ยิน โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแสดงข้อคิดเห็น ด้วยความเป็นมิตรและความปรารถนาดีต่อกัน และหาข้อสรุปถึงทิศทางที่มุ่งหวังอย่างเป็น ประชาธิปไตย

I : Influence หมายถึง การสร้างข้อตกลงร่วมกันที่จะป้องกันอุปนิสัยในโรงเรียน และ เสนอทางเลือกที่หลากหลาย โดยการแลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์ ผสมผสานด้วยความเป็นมิตรและ ปรารถนาดี พร้อมทั้งให้เกียรติและให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

C : Control หมายถึง การสร้างแผนปฏิบัติร่วมกันในการดำเนินการป้องกันอุปนิสัย ในโรงเรียน ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดต่าง ๆ ของชุมชน และมีความมุ่งมั่น ผูกพันและรับผิดชอบ ที่จะปฏิบัติภารกิจตามแผนการดำเนินงานไปด้วยดีจนประสบความสำเร็จ

อุปนิสัยในโรงเรียน หมายถึง อันตรายที่เกิดจากการพลัดตกหกล้ม วิ่งชนกัน สะดุด สิ่งของ เตะสิ่งกีดขวาง ตกบันได ถูกของมีคมตัด/ทิ่ม/แทง มีผลทำให้นักเรียนได้รับบาดเจ็บ สูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน โดยมีได้เกิดจากการเจตนาให้เกิดขึ้น

การดำเนินการป้องกันอุปนิสัยในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการเพื่อควบคุม และป้องกันอุปนิสัยในโรงเรียน เพื่อการดูแลตนเองและสมาชิกนักเรียนผู้ปกครองทางการได้ยินให้ ปลอดภัยจากการสูญเสีย และการบาดเจ็บจากอุปนิสัย

นักเรียนผู้ปกครองทางการได้ยิน หมายถึง เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาจากการได้ยิน จากหูข้างเดียว สองข้าง หรือไม่ได้ยินเลย ซึ่งอาจจะเป็นเด็กหูหนวกหรือหูตึงก็ได้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบผลของการใช้กระบวนการเอไอซีต่อการดำเนินงานป้องกันอุปนิสัยในโรงเรียน ของนักเรียนผู้ปกครองทางการได้ยิน
2. นักเรียนผู้ปกครองทางการได้ยิน ได้ฝึกใช้ทักษะกระบวนการ ในการแก้ไขปัญหา อุปนิสัยในโรงเรียน

3. โรงเรียนมีแผนการดำเนินงานป้องกันอุบัติเหตุที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน
4. เกิดความยั่งยืนของการดำเนินงานป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนเนื่องจากกระบวนการที่ใช้เป็นแนวทางในการสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหาและวิธีแสวงหาการแก้ไข ซึ่งในแต่ละปีการศึกษาสภาพปัญหาอาจมีการเปลี่ยนแปลง
5. ผลที่ได้จากการวิจัย จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่สนใจเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการดำเนินงาน กิจกรรม หรือโครงการให้แก่ผู้มีความบกพร่องทางการได้ยินบนพื้นฐานของการศึกษาวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนกลุ่มนี้ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้